

NÜZUL-İ İSA (A.S) ÜZERİNE

Dâru'l-Hikme - Şubat 2006

Talha Hakan Alp:

Hocam memleketimizde son günlerde Hazret-i İsa'nın nüzülü konusu, Ehl-i sünnet itikat esaslarından önemli birini teşkil eden Hazret-i İsa'nın nüzülü konusu maalesef tartışma konusu yapıldı. Çok yakın bir tarihte de bir televizyon kanalında bu konuyla alakalı olarak seviyesiz ciddi bir tartışma sergilenmiş oldu. Bunun üzerine Ehl-i sünnet'in bu derece önem verdiği bir konu ile ilgili olarak konunun gerçek ve sahih olan tarafını insanlara aktarmak amacıyla, mesuliyetimizi ifa hususunda az da olsa bir katkı olsun diye bu konuda sizinle bir söyleşi yapmayı planladık.

Öncelikle hocam Hazret-i İsa'nın nüzülü diye bilinen Ehl-i sünnet inanç esaslarından biri olarak tarih boyu kabul edilmiş, ispatlanmış ve belgelenmiş bir konu etrafında konuşuyoruz. Genelde insanlarda bu tartışmalar neticesinde oluşan bir şey var... şöyle bir yanlış kanaat var, şöyle bir tereddüt var. Sanki Ehl-i sünnet alimleri Hazret-i İsa'nın nüzülü konusunu böyle çok zayıf bir takım emareler, deliller üzerine bina etmiş gibi; bu konuda eskiden beri kabul edilmiş bir fikir varmış da, işte geleneksel kabule aykırı davranmamak adına insanlar bunu kabul ediyormuş gibi, böyle bir tevehhüm var. O yüzden ben öncelikle Kuran-ı Kerim'den ve hadis metinlerinden ve bugüne kadar Ehl-i sünnet itikadına dair yazılan eserlerden Hazret-i İsa'nın nüzülü ile ilgili olan kısımları önce bir gözden geçirmeyi düşünüyorum. Bu meyanda Hazret-i İsa'nın nüzülü veya Hazret-i İsa'nın dünyadaki ömrünün sonlarına yakın yaşanan olaylarla ilgili Kuran-ı Kerim'de geçen bazı ayetler var. Bu ayetlerle ben söze başlamak istiyorum.

Mesela meşhur, genelde bu konu konuşulurken, tartışılırken hemen ilk sırada gündeme getirilen ayetler Nisâ suresi 157, 158, 159. ayetler. Bu ayet-i kerimeler şöyle başlıyor.

وقولهم إنا قتلنا المسيح عيسى ابن مريم رسول الله وما قتلوه وما صلبوه ولكن شبه لهم وإن الذين اختلفوا فيه لفي شك منه ما لهم به من علم إلا إتباع الظن وما قتلوه يقينا * بل رفعه الله إليه وكان عزيزا حكيما

Meal en hocam, ayet-i kerimede şöyle buyuruluyor. Ben bunu muteber bir mealden nakledeyim. "Bir de inkar etmeleri ve babasız çocuk doğurması üzerine Meryem'e karşı büyük bir iftirada bulunmaları ve doğrusu biz Allah'ın elçisi Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük demeleri sebebiyle onlara, yani Yahudilere lanet ettik. Halbuki onu ne öldürdüler ne de onu astılar; fakat öldürdükleri kişi kendilerine ona yani İsa'ya benzer gösterildi. Şüphe yok ki onun hakkında ihtilafa düşenler bundan dolayı gerçekten bir şüphe içindedirler. Zanna tabi olmaktan başka onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Onu o öldürdükleri şahsın İsa olduğunu iyice bilerek öldürmemişlerdir. Bilakis Allah onu kendi katına yükseltti. Doğrusu Allah Azizdir, yani kudreti daima galip gelendir. Hakîmdir, her işi hikmetli olandır."

159. ayet:

وإن من أهل الكتاب إلا ليؤمننَّ به قبل موتِه ويومَ القيامةِ يكون عليهم شهيدا

"Ehl-i Kitaptan hiçbir kimse yoktur ki ölümünden önce mutlaka ona iman edecek olmasın. Kıyamet gününde ise onların (kendisine iman etmeyenlerin) aleyhine şahitlik edecektir."

Meal en ayetler bunlar hocam. Burada Yahudilere lanet ediliyor. Lanetin bu ayetten önce birkaç sebebi anlatılıyor. Bu okuduğum ayetlerde de Hazret-i İsa ile ilgili olan boyutuna değiniliyor. Ve burada Yahudilerin Hazret-i "İsa'yı öldürdük" demelerine adeta bir red tarzında açık bir ibare, yani onların İsa'yı öldürdüğünü

yalanlayan açık ifadeler var. İsterseniz önce bu ayet-i kerimelerden başlayalım.

Ebubekir Sifil Hoca:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Yahudilerin bir iddiası var: Hz. İsa (aleyhi's-selâm) –Yahûdîlere göre– Hz. Musa (aleyhi's-selâm)ın şeriatını bozmayı amaçlayan bir anarşist. Dönemin Yahudîleri Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ı böyle tasvir ediyor. Ve bildiğimiz gibi Yahudîler ve dönemin Roma valisi Yahudilerden bir grup fedaiyle birlikte havarilerden olup da bilahare ihânet eden ve Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ı ihbar eden Yahuda Iskariot'un delaletiyle Hz. İsa (aleyhi's-selâm)'ın bulunduğu eve gidiyorlar. Bundan sonrasını Kur'ân ve Hristiyan kaynakları iki farklı şekilde veriyor.

Hristiyan kaynakları, resmî Hristiyanlık kaynakları diyor ki: "İsa'yı aldılar, tuttular, götürdüler, muhakeme ettiler, yargıladılar, bu süreç içerisinde ona çok hakaretler ettiler. Biliyorsunuz "The Passion of the Christ (Tutku)" filmi yapıldı bu konuyu işleyen. Ve sonunda adı bir suçluyla, bir hırsızla birlikte çarمیha geldiler. Çarمیhta bir süre kalıp can verdikten sonra indirdiler. Önceden hazırlanmış olan mezara gömdüler. Üç gün sonra Hz. İsa oradan dirildi. Bu diriliş esnasından itibaren Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın kimliği hakkındaki Hristiyan telakkîsi farklı bir sürece giriyor. Bundan sonra tarihsel olarak, bir beşer olarak yaşamış İsa devri kapanıyor; Mesih devri başlıyor. Bu, yeniden bedenlenen, "babanın kelimesi", "babanın bedenlenmiş kelimesi": Mesih. Bundan sonra bildiğimiz Pavlus Kristolojisi denen ya da Mesih Kristolojisi denen itikat sisteminin, teolojinin argümanları sahneye çıkıyor.

Kuran ne diyor bu işe? Kur'ân-ı Kerim az önce okunan âyet-i kerîmede

"وما قتلوه وما صلبوه ولكن شبه لهم"

buyuruyor. Yani "Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ı öldürmediler. Çarمیha da asmadılar. Fakat astıkları kişi ona benzetildi. Başka birini ona benzettiler." Bu noktada Barnaba incili diyor ki Yahuda Iskariot Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın bulunduğu eve doğru Romalı askerlere delâlet etti ve içeri girdiler. Hz. İsa'nın bulunduğu odaya önce kendisi girdi. Hz. İsa o esnada pencereden çekilip alındı. Yahuda Iskariot Hz. İsa'ya benzetildi. Romalı askerler onun peşinden içeri girdiler batkılar ki İsa orada. Aldılar, vura vura, döve döve, hakaret ede ede götürmeye başladılar. Bu bağıyor: "Yapmayın ben İsa değilim. Ben Yahuda Iskariot'um, beni tanımıyor musunuz?" Çok canlı tasvir eder bu hadiseyi Barnaba incili. Fakat Iskariot'un bu feryadını kimse kaale almıyor. Dalga geçerek, döverek alıp götürüyorlar mahkemeye. Yani asılan Yahuda Iskariot'tur diyor Barnaba incili.

Burada, Kur'ân âyetiyle yaklaşık olarak bir paralellik vardır. Her neyse biz Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın Yahudiler tarafından öldürülmediğini, asılmadığını biliyoruz. Ve buna iman ediyoruz. Peki Hz. İsa (aleyhi's-selâm)'a ne oldu?

"بل رفعه الله إليه"

buyuruluyor âyet-i kerîmede. 158. âyette. Yani "onu yakînen, kesinlikle öldürmediler. Aksine, Allah onu kendisine yükseltti."

Şimdi ortada bir Yahudi iddiası var. Yahudiler diyor ki "biz İsa'yı çarمیha geldik". Hristiyanlar da bunu kabul ediyor. Resmi Hristiyanlığın çok büyük bir kısmı bunu kabul ediyor. Allah Teâlâ da bu iddia karşısında "بل" diye bir ifade kullanıyor; "tam aksine" diyor. Buradan ne anlaşılacak lâzım gelir. "Siz onu öldürdük diyorsunuz ama, tam aksine siz onu öldürmediniz." Bundan sonrasında "الله إليه" (Allah onu kendi katına, kendine yükseltti)", ne anlamamız lâzım buradan? Şöyle anlayabilir miyiz? "Siz onu öldürmediniz ama Allah onu öldürdü ve katına yükseltti." Böyle anlayabilir miyiz? Böyle anlamamızı mümkün kılacak bir ifade var mıdır âyette? Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın öldürülmesinden söz edilmiyor. Sadece "kaldırıldı, ref' edildi" deniliyor. O halde âyet-i kerimeye Hz. İsa'nın öldürüldüğü anlamını yükleyemeyiz.

Buradaki "kaldırma" üzerinde durmamız lazım. Nedir bu? Yahudilerin iddialarına bir cevap olmak üzere bu ifade zikredildiğine göre bunu biz Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın Allah Teâlâ nezdine diri olarak kaldırıldığı

tarzında anlamak zorundayız. Neden? Eğer "evet onu siz öldürmediniz, ama Allah Teâlâ çarım hadisesinde, öncesinde veya sonrasında onu tabii bir ölümle öldürdü ve katına yükseltti" tarzında anlayacaksak, burada gözden kaçırdığımız bir şey var demektir. O da şudur: Zaten her öleni Allah Teâlâ öldürür. Yani uçurumdan yuvarlanana da O öldürür, kalp krizi geçireni de O öldürür. Kaza geçireni de O öldürür. Dolayısıyla Yahudilerin öldürdüğünü de aslında Allah Teâlâ öldürmüştür. Gerçek anlamda ruhu kabzedene O'dur. Biz ikinci derecedeki failere fiili mecâzen atfediyoruz. "O öldürdü", "bu öldürdü" diyoruz ama esas müsebbibe baktığımız zaman Allah Teâlâ'dır.

Dolayısıyla burada "hayır siz öldürmediniz ben öldürdüm" denmesinin bir anlamı yok. Bunu böyle anlayamayız. Hiçbir şekilde bunu böyle anlayamayız. Allah Teâlâ herhangi bir mahluk ile –hâşâ– böyle bir diyaloga girmez. "Sen öldürmedin ben öldürdüm" demez. Amennâ tabii ki herkesi Allah öldürür. Ve Yahudilerin bu iddiasına da böyle bir cevap olmaz. Yahudiler buna zaten inanıyorlardı: "Yani ister Allah öldürsün, ister başkaları öldürsün. Öldürdük mü; mesele yok!" O halde oradaki öldürme iddiasına burada bir cevap var. "Hayır onu öldürmediniz. Onu Allah kendi katına yükseltti." Âyet-i kerîmeden anlaşılması gereken budur.

Burada Allah Teâlâ'nın onu kendi katına yükseltmesinden ne anlayacağız? Bunun anlaşılması için konuyla ilgili diğer âyet-i kerîmeleri de ele almamız lâzım.

Talha Hakan Alp:

Bu meyanda Hz. İsa'nın dünyada iken öldüğünü ya da öldürüldüğünü savunanlar Âl-i İmrân sûresi 55: âyet-i kerimesinde geçen şu ifadeyi delil olarak ileri sürüyorlar. Diyorlar ki:

إذ قال الله يا عيسى إني متوفيك ورافعك إلي ومطهرك من الذين اتبعوك فوق الذين كفروا إلى يوم القيامة، ثم إلي مرجعكم فأحكم بينكم فيما كنتم فيه تختلفون (آل عمران/ 55)

buradaki "إني متوفيك" cümlesini Hz. İsa'nın öldüğünü ya da öldürüldüğünü savunanlar delil olarak kullanıyorlar. "إني متوفيك" doğrudan "biz seni öldüreceğiz" anlamına mı geliyor ki böyle bir iddiaya mesnet olarak kullanılıyor?

Ebubekir Sifil Hoca:

Daha önce de bu konuda yazdık, konuştuk, söyledik. Özeti şu: "Vefât" kelimesini, "teveffî" kelimesini "mevt" anlamında ilk defa Kur'ân kullanmıştır. İşte İbn Sîde'nin el-Muhassas isimli sözlüğü açıkça ortaya koyuyor ki câhiliye Arapları "mevt" karşılığı pek çok kelime kullanmışlar. Bunların arasında vefât, teveffî yok. Teveffî kelimesini "ölüm" yerine, "mevt" yerine mecâzen ilk defa Kur'ân kullandığına göre ve bu kelimenin hakiki anlamında mevt, imâte olmadığına göre Kur'ân bu kelimeyi nerde aslî anlamda nerde mecâzî anlamda kullanmıştır, buna çok iyi bakmamız lâzım. Kur'ân'da her yerde aynı anlamda kullanılmıyor çünkü bu kelime. Yani "الله يتوفى الأنفس حين موتها" âyet-i kerimesinde hem "mevt" hem "teveffî" birlikte kullanılıyor. Demek ki bu iki kelime arasında motamot bir benzerlik, aynîlik, müştereklik yok. Biri hakîkî anlam: mevt; diğeri mecâzî anlamda. "Teveffî"nin, "vefât"ın hakiki anlamı, "almak, kabzetmek"tir. Yani eceli gelen ruhu Allah Teâlâ teveffî ettirir, alır ve ruh ölür: mevt. Yani teveffî sonucu ölme var. Alma, kabzetme sonucu ölme var. Eceli gelmemişse onun ruhu tekrar iade edilir. Eğer vefat kelimesinde, gerçek anlamda, bizim Türkçede kullandığımız gibi "ölüm" olsaydı bu âyet-i kerîmede eceli gelmemiş insanlara ruhun yeniden iadesi söz konusu olmazdı.

Muhammed Aydemir:

Hocam burada

"والتي لم تمت في منامها فيمسك التي قضى عليها الموت ويرسل الأخرى"

âyet-i kerîmesi de var.

Ebubekir Sifil Hoca:

Evet çok irtibatlı konumuzla.

Talha Hakan Alp:

Yani önce Allah onları teveffî ediyor

Ebubekir Sifil Hoca:

Her ikisini teveffî ediyor: Uyuyanları ve eceli dolanları.

Talha Hakan Alp:

Yani eceli dolanları mevt, imâte ediyor, öldürüyor, ruhunu alıyor bir daha göndermiyor. Eceli gelmeyenleri “ويرسل الأخرى” salıyor. Öyleyse demek ki teveffî kelimesinde, bu âyet-i kerimede sadece kabzetmek, almak mânâsı var.

Ebubekir Sifil Hoca:

Burada mutlak ölüm yok. Dilimizde vefat, ölüm anlamında kullanılıyor ama, burada mutlak ölüm anlamında kullanılmıyor. "Vefat" var ama "ölüm" yok.

Talha Hakan Alp:

Zaten “حين موتها” diye hemen peşinden ölüm kelimesi geliyor. Peki hocam o halde “إنني متوفيك” cümlesini illâ ölüm anlamında anlamının herhangi bir gerekçesi yok

Ebubekir Sifil Hoca:

Evet bunun için ayrı bir delil gerekiyor. Burada mecaz mı kullanıldı? Hakikat mi kullanıldı? Bunu anlamak için –zaten onun için bu mukaddimeyi yaptık– ayrı bir delil gerekiyor.

Talha Hakan Alp:

Bu meyanda delil olarak şöyle bir şey sunuluyor. Elimde “İslamda İnanç Esasları” adında bir kitap var. Doç Dr. İlyas Çelebi yazmış. Aynen ifadeyi bulup aktarayım size. Diyor ki: “Ayrıca hala yaşayan bir İsa düşüncesi sünnetullahı da aykırıdır. Çünkü Allah’ın koyduğu hayat kanunlarına göre beşerin yemeden içmeden bu kadar uzun süre yaşaması imkânsızdır”. Yani birisi –doçent bu şahıs, İlyas Çelebi– delil olarak bunu ileri sürebilir mi? Hz. İsa mutlaka ölmüştür. “إنني متوفيك”ye biz “öldürdü” anlamını vermeliyiz. Çünkü o günden bu güne Hz. İsa’nın yemeden içmeden yaşaması mümkün değildir. O halde ölmüştür.” demek mümkün müdür?

Ebubekir Sifil Hoca:

Şimdi bu "hayat kanunu" dediğiniz şey nedir? Nasıl bir şeydir? Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın babasız dünyaya gelmesi hayat kanununa uygun mudur aykırı mıdır?

Talha Hakan Alp:

Yemek ve içmeye kıyas edilecekse aykırıdır.

Ebubekir Sifil Hoca:

Aykırıdır ama biz Kuran’da zikredildiği için buna inanıyoruz. Hayat kanunu "postülatını" burada çığnıyoruz. Bu şu demektir. Biz naklî bir bilgiyle bu hayat kanununu parçalayan, bu hayat kanununa istisna teşkil eden

hususlar gördüğümüzde, naklî sarîh-sahîh bir bilgi gördüğümüzde hayat kanunu bir tarafa bırakıyoruz. Çünkü o kanunu koyan da Allah Teâlâ'dır, lüzum olduğunda, gerek gördüğünde, irade buyurduğunda onu kaldıran da O'dur. Kanun O'nundur, kaldıranı da O'dur. Böyle bakmamız lâzım.

Hz. İsa (aleyhi's-selâm) meselesinde sık sık gündeme getirilen "göğe çekilmesi, kıyamete yakın yere indirilmesi, nüzûlü... bunlar akla aykırı rivâyetlerdir" falan tarzı sözleri duyuyoruz. Buradaki akıl hangi akıldır?

Bu akla işlevselliğini veren, çalışmasını temin eden sistem, yasa hangi yasadır? Bu Hristiyan akıl mı, bu Müslüman akıl mı, bu modern akıl mı, bu felsefî akıl mı, bu Yunan akıl mı?.. Hangi akıl? Biz diyoruz ki bu "mümkün"dir. Niye mümkündür? Çünkü Allah Teâlâ Kur'ân'da "babasız doğmuş bir İsa" haberini bize verdiğine göre bu, Allah Teâlâ için, zaten O'nun iradesi bakımından, kudreti bakımından asla tartışma konusu yapılamaz, ama naklî bir haberde bize bu şekilde geldiyse mükinâttandır. O halde yaratılış kanununu, tabiat kanununu parçalayan, ona istisna teşkil eden böyle bir olay varsa bunu bize aynı düzeyde bilgi veren naklî unsurlar için bu şekilde bir muttarid kaide olarak kabul etmemiz lâzım. Nedir o? Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın diri olarak göğe çekilmesi mümkün midir değil midir? İslâmî akıl bize diyor ki eğer bu bize sahîh, sarîh ve yakîni bir bilgi ifade eden bir haber kaynağı tarafından iletilmişse, haber verilmişse biz buna inanırız. Böyle bir şey mümkün müdür, olabilir mi? diye sormayız. Babasız doğuyorsa mümkündür, kabul ederiz ama Allah Teâlâ nezdinde ne yer, ne içer; üşür mü, yatar mı, uyur mu, kalkar mı... "bunlar akla aykırı olduğu için kabul etmeyiz" demeyiz. Çünkü babasız doğum için de pek çok soru sorulabilir bu şekilde.

Muhammed Aydemir:

Hocam bu arada belki geleceksiniz ama Şeltut'un ref konusunda "bu bir "ref-i mekânî" değildir, "ref-i menzile"dir. Allah Teâlâ Hz. İsa'nın derecesini yükseltmiştir. Yoksa onu cismanî olarak kaldırmamıştır" tarzı yaklaşımları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ebubekir Sifil Hoca:

Her şeyden önce bu bir yorum. Bunu böyle belirlemek gerekiyor. Kuran-ı Kerim'de "Biz onun şerefini, şanını, mevkiini, makamını yükselttik" demiyor. Ref kelimesi kullanılıyor, bu kelimenin hakiki anlamdan mecazi anlama sarf edildiğini gösteren ayrı bir delil gerekir ki biz bunu kabul edebilelim. Ayrıca Hz. İsa zaten şanı yüce bir peygamberdir. Bütün peygamberlerin şanı yücedir. Onları bir şekilde öldürüp, yani normal bir şekilde, herhangi bir insanın ölmesi gibi öldürüp, arakasından da onun derecesinin yükseltildiğini söylemek anlamsızdır. Zaten Kuran-ı Kerim'de hakkında böyle bir ifade kullanılmayan her peygamber için de böyledir. Her peygamberin şanı yücedir. İster birileri tarafında katledilmiş, şehid edilmiş olsun, ister eceli gelmiş normal bir ölümle ölmüş olsun, bütün peygamberler kadri yüce insanlardır. Onlar için ayrıca bu kelimenin kullanılmamış olması bu mantık için bir problemdir.

İkinci olarak, ref kelimesinin buradaki anlamının hakiki mi, mecazi mi olduğunu anlamak için "Kur'an'da bu kelime her yerde mecâzdır" diye bir genelleme yapmamız lazım. Oysa her yerde mecaz değildir. Bunun örnekleri Kuran-ı Kerim'de çok, Hz. Yusuf'un Mısır'ın ikinci adamı olduktan sonra babası ve kardeşleri yanına geldiğinde onları tahtın bulunduğu yere yükselttiğini "ورفع أبويه على عرشه" âyetinde de aynı kelime kullanılıyor. Onların mekanını, şanını, şöhretini mi yüceltti? Hayır. İbare o kadar açık ki: "Onları tahtın bulunduğu yere çıkarttı/yükseltti" anlamındadır. Dolayısıyla bu zayıf ve geçersiz bir tevildir.

Talha Hakan Alp:

Bir de bunun sizin de ifade ettiğiniz üzere,

"وما قتلوه وما صلبوه"

"Onlar onu ne öldürdüler, ne de astılar; bilakis Allah onu kendine yükseltti." Bu siyak-sıbak içerisinde "şanını yüceltti" anlamı da biraz uzak kalmış oluyor.

Dolayısıyla o zaman

"إذ قال الله يا عيسى إني متوفيك و رافعك إلي ومطهرك وحامل الذين التبعوك فوق الذين كفروا"

âyet-i kerimesindeki teveffî kelimesi normalde kabz mânâsına geliyor şeklinde ale'l-ittlak bir mânâ vermemiz gerekiyor. Aksine ölüm mânâsını vermek için başka bir delile ihtiyaç var ki, herhalde muârizların az evvel aktarmış olduğum delilleri delil olacak evsafa olmayıp bir şüphe. İnsan bu şüpheyle hareket edecek olsa mucizelere de inanmak mümkün olmaz. Hatta Hz. İsa'nın babasız varlığına bile inanmak söz konusu olmaz.

Ebubekir Sifil Hoca:

Ayrıca, Allah Teâlâ'nın bunu gelecekte vuku bulacak bir ifade kipinde ifade buyurması, "Ben seni vefat ettireceğim ve nezdime yükselteceğim (إني متوفيك و رافعك إلي)" "bunu yapacağım" buyurması böyle bir bağlamda, bir de bu –ilerde eğer ille bu "müteveffîke"yi, "vefât"ı "ölüm" anlamında alacaksak– ilerde vuku bulacağını gösteren delillerden birisi olur. Bir takım ulemâ bunu, "Burada bir takdim-tehir var. Önce Allah Teâlâ Hz. İsa (aleyhi's-selâm)'ı – biraz önce zikrettiğimiz âyette geçtiği gibi– onu kendi katına yükseltecek sonra yeryüzüne indirecek ve arkasından vefat ettirecek. Bu âyette bu minvalde bir takdim-tehir olmuş" diyorlar. Bunu kabul ederiz ya da etmeyiz, bu çok önemli değil, çünkü netice itibariyle Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın vefatını "mevt" olarak alırsak bu kelimedden hareketle, arkasından "رافعك إلي" ifadesini anlamlandırmamız mümkün olmaz. Buradan hareketle diyoruz ki, takdim-tehir ister kabul edilsin, ister edilmesin, Hz. İsa (aleyhi's-selâm)'ın beden ve ruhen kabzedilmesi, göğe alınması anlamına gelir. Burada takdim-tehir bulunduğunu söylersek ne demiş olacağız? Allah Teâlâ Hz. İsa (aleyhi's-selâm)'ı önce göğe yükseltti ve vefat kelimesi de burada mecâzî anlamda ölümü ifade eder. Dolayısıyla indiği zaman onu öldürecek, ruhunu kabzedecek anlamı çıkar. Takdim-tehir yoktur dersek "ben seni yeryüzünden alacağım ve katıma yükselteceğim" anlamı çıkar. Takdim-tehir olduğunu söylesek de söylemesek de bizim bakış açımızdan burada bir problem gözüküyor.

Talha Hakan Alp:

Bir de konuyla ilgili kaynaklarda Hz. İsa'nın nüzûlünü anlatan Ehl-i Sünnet kaynaklarında, "وإنه لعلم للساعة" âyet-i kerimesine değiniliyor. Bu âyet-i kerimede "هو" zamirinin Hz. İsa'ya raci olduğu söyleniyor. Bazıları bu zamirin Kur'an'a raci olduğunu söylüyorsa da, bir çok müfessir, "geride Kur'an-ı Kerim lafzı geçmediği için zamiri Kur'an kelimesine göndermenin bir anlamı yoktur" şeklinde bir açıklamada bulunuyorlar. Bu âyet-i kerimenin öncesine, sibâkına baktığımız zaman burada da

"ولما ضرب ابن مريم مثلا إذا قومك منه يصدون"

diye başlayan, üç-dört âyet öncesinden başlayan bir şey var, Hz. İsa'dan bahis var. İşte Mekkeli müşriklerle Hz. Peygamber Efendimiz'in Hz. İsa merkezli tartışmasına değiniliyor âyet-i kerimede ve ondan sonra hemen ardından, birkaç âyet sonra henüz daha o bahis tamamlanmadan "وإنه لعلم للساعة" (o, kıyâmet için bir alâmettir, bir işârettir, bir bilgidir.)" buyruluyor. "فلا تمترن بها والتبعون" (kıyametten şüpheye düşmeyin ve bana tâbi olun)" buyruluyor. Hocam siz bu âyeti nasıl açıklıyorsunuz?

Ebubekir Sifil Hoca:

Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a bu zamiri göndermek zorundayız. Bağlam bunu icab ettiriyor. Zannediyorum müfessirlerin ekseriyeti de bu konuda aynı şeyi söylüyor. Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a bu zamiri gönderdiğimizde Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın kıyâmet için bir bilgi olması ne demektir? Bunun üstünde durmamız lazım. Efendimiz ile Hz. İsa (aleyhi's-selâm) arasında 600 yıllık bir süre var. Hz. İsa (aleyhi's-selâm) Efendimiz'e kıyasla kıyâmetten daha ötede, daha uzakta. Efendimiz kıyâmete daha yakın. Böyle olduğu halde Hz. İsa neden "Kıyâmetin bilgisi" olarak zikredilmiş olabilir? Bu noktanın cevabı olarak müfessirler diyorlar ki: "İşte bu, Hz. İsa (aleyhi's-selâm) ın kıyâmet öncesi yeryüzüne ineceğine işaret eder.

Bir diğer kıraatte de "لَعَلَّمٌ للساعة" şeklinde geliyor. Sahih bir rivâyettir bu. Bu taktirde anlam daha açık oluyor. Hz. İsa kıyâmete alâmet, işâret oluyor. Daha açık ve daha doğrudan bir anlam oluyor bu durumda. Bazı

müfessirler bunu Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın babasız doğmasının bir kıyamet alameti olduğu şeklinde anlıyor ama, Allâhu a'lem bunu Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın doğumu esnasında, Âl-i İmrân sûresinde Hz. Meryem etrafında gelişen tartışmalar bağlamında zikredilmesi gerekir gibi geliyor insana. Tabii ki Allah Teâlâ dilediği âyeti dilediği yerde zikreder. Efendimiz bunları tevkifi olarak tesbit etmiş. Ama burda bu yorum, bağlama uymuyor. Bunu söylememiz lâzım. Yani Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın kıyamet için "bilgi" olması ne demek? Babasız doğması demek? Nasıl bir bilgi olabilir bu? Hz. İsa (aleyhi's-selâm) "babasız doğdum diye ben bir kıyamet alametiyim" demiştir şeklinde bir bilgi var mı elimizde? Veya o zaman doğduğu dönemde o tarihsel çevreyi düşünelim Hz. İsa (aleyhi's-selâm) babasız doğdu diye "kıyamet yaklaşıyor" diyenler oldu mu? Hz. İsa'yı kıyâmete alâmet sayanlar oldu mu? Tarihsel olarak böyle bir zemin de yok yani. Dolayısıyla Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın kıyamet için bir bilgi veya alâmet teşkil etmesi, onun nüzûlüyle söz konusu olacaktır. Böyle kabul ettiğimizde, böyle baktığımızda âyet-i kerîmenin anlamı daha bir yerli yerine oturuyor.

Talha Hakan Alp:

Teknik olarak da zâten kıraatler birbirlerini tefsir etmezler mi hocam? Dolayısıyla "لَعَلَّمٌ لِلسَّاعَةِ" kıraati "لَعَلَّمٌ" kıraatinin de kıyâmet alâmeti anlamına gelebileceğini gösteriyor.

Hocam konuşmamızın başından itibaren birinci sırada Nisâ sûresinde geçen, Hz. İsa'nın yeryüzünde Yahûdiler tarafından öldürüldüğü, asıldığı iddiasına cevap mahiyetindeki âyetleri gördük. 157. 158 ve 159. âyet-i kerîmeler. Bu âyetlerden açıkça şu anlaşılıyor: "Hz. İsa'yı Yahudiler ne öldürdüler, ne de onu astılar; bilakis Allah onu katına yükseltti" Yalnız burada âyetin devamında bir şey daha geçiyor. Az evvel okumuş olduğum Zuhuf sûresinden okuduğum, Hz. İsa'nın kıyametin bilgisi veya alâmeti olduğuna dâir bu âyet-i kerîmenin dışında, yine tekrar Nisâ 159. âyet-i kerîmesine gelirse bu âyette de şöyle geçiyor:

"وإن من أهل الكتاب إلا ليؤمنن به قبل موته ويوم القيامة يكون عليهم شهيدا"

bu âyet-i kerime de yine Ehl-i Sünnet kaynaklarında, tefsirlerde, çoğunluk Hz. İsa'nın tekrar, kıyâmetten önce yeryüzüne ineceğine dair bir işaret, bir delil olarak kullanıyor. Bu konuda ekleyeceğimiz bir şey var mı?

Ebubekir Sifil Hoca:

Bu konuda tefsirlerde iki farklı görüş var. Birisi diyor ki:

"وإن من أهل الكتاب إلا ليؤمنن به قبل موته"

" قبل موته"deki "هو" zamiri Ehl-i Kitâba gider; "ليؤمنن به"deki "هو" zamiri ise Hz. İsa'ya gider. Dolayısıyla anlam şöyle olur: "Ehl-i Kitaptan hiçbir fert yoktur ki, ölüm kendisine geldiği zaman İsa'ya imân etmiş olmasın." Hatta rivâyet tefsirlerinde Ubeyy b. Ka'b (radiyallâhu anh)tan da "إلا ليؤمنن به قبل موتهم" tarzında çoğul bir ifade kullanılıyor. Ancak belirtmemiz lazım ki bu kıraatin senedi zayıftır. Dolayısıyla bunu biz âyetin mütevâtir kıraat şeklini tefsir eden bir mütevâtir kıraat veya meşhur bir kıraat ya da sahih bir kıraat olarak kabul edemeyiz. Zira senedi zayıftır, bunu bilelim.

Şimdi, "Ehl-i Kitaptan her bir fert ölüm kendisine geldiği zaman İsa'ya iman edecek" böyle olsa, böyle kabul etsek, bu ne anlama gelir? Hristiyanlar zaten Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a iman ettiklerini söylüyorlar. Yahudiler de onu öldürdüklerini söylüyorlar. Burada belki o zaman Ehl-i Kitap ifadesini tahsis edip, "ona inanmayan Ehl-i Kitap" şeklinde anlamamız gerekecek.

İki: Ehl-i kitaba mensup her bir fert Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a iman edilmesi gerektiği gibi iman edecek.

Şimdi bunlardan ilk ihtimal üzerinde biraz sonra duralım. İkinci ihtimale bakalım:

"Ehl-i Kitaptan her bir fert kendisine ölüm gelmeden önce İsa'ya iman edilmesi gerektiği gibi iman edecek." Bu neyi gösteriyor? Yani Ehl-i Kitaptan her bir fert Hz. İsa'ya bihakkın, gereği gibi iman edip ölse ne olur? İman etmiş, mümin olarak mı ölmüş olur? Hayır. Efendimiz (aleyhi's-salâtu ve's-selâm)a iman etmeden, —ki peygamber olarak geldi. Ve bu âyet-i kerîmenin ifadesi de umûmîdir; âyet-i kerîme Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın

zamanından tutun ilâ yevmi'l-kıyâme bütün ehl-i kitabı kapsıyor. Bu arada peygamber olarak Efendimiz (aleyhi's-selâtu ve's-selâm) geldi. Ehl-i Kitap Hz. İsa'ya iman etti, ama Efendimiz'e iman etmedi.— Bunun bir anlamı yok.

İkinci olarak, Hz. İsa'ya diyelim ki gereği gibi iman etmek Efendimiz'e imanı da getirir, çünkü Hz. İsa, Efendimiz'in geleceğini söylüyor. Kur'an'ın bu husustaki beyânı malum. O zaman burada Hz. İsa'ya imanın zikredilmesinin manası nedir? Ne getirir bu? Hz. İsa'ya Ehl-i Kitaptan her biri ölmeden önce iman etti; yani Hz. İsa'nın müjdelediği peygambere iman etmiş oldu. Böyle bir ifade çıkıyor buradan sonuç olarak. Ama o zaman Ehl-i Kitaptan her bir ferdin doğrudan Efendimiz'e iman etmesi Hz. İsa'ya ve diğer bütün peygamberlere imanı da tazammun edeceğinden daha garantili, daha kestirme, daha Kur'anî bir ifade olmaz mı? Olur. O halde bunu biz, "Ehl-i Kitaptan her bir fert Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a bihakkın iman edecek" tarzında anlayamayız. Bu zorlama bir yorum olur yani.

Peki Ehl-i Kitaptan her bir fert demeyelim de buna; birinci ihtimalden hareketle Yahudilere tahsis ederek bunu söyleyelim: "Yahudilerden her biri ölmeden önce Hz. İsa'ya iman edecek... Ölüm kendisine gelmeden önce Hz. İsa'ya iman edecek ve sonra ölecek." Peki bir Yahudiye Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a bu şekilde iman etmek ne kazandırır?

Yani şimdi yine aynı yere geliyoruz. Burada ister Hristiyanların imanını devre dışı turalım, istisna edelim, tahsis harici turalım; ister hepsini birden anlayalım, Ehl-i Kitaptan her bir ferde ölüm gelmeden önce onların Hz. İsa'ya iman etmesinin bir anlamı, bir hükmü, bir neticesi, bir müteallakı yok. Çünkü ortada Efendimiz var. Böyle bir vakıa var. Son Peygamber var. Ehl-i Kitap için de, diğer insanlar için de ona iman etmek bir zorunluluktur.

Şimdi Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a ehl-i kitabın iman etmesi burada eğer söz konusu olacak ise diğer insanların durumu ne olacak? Yani Efendimiz (aleyhi's-selâtu ve's-selâm) gelmeden önce Hz. İsa (aleyhi's-selâm) döneminde, bu altı yüz yıllık dönem içerisinde diğer insanlar neye inanacak? Bu süre zarfında yaşayan Brahmanistler, Budistler, Konfüçyanistler, ateistler... Bunların iman durumuna âyet-i kerime değinmiyor. Sadece Hz. İsa (aleyhi's-selâm)la sınırlı bir anlatım var âyet-i kerimede. Dolayısıyla burada Hz. İsa (aleyhi's-selâm) etrafında, onun merkez teşkil ettiği bir anlam, bir bağlam düşünmemiz lâzım. İşte bu bağlam âyet-i kerimeyi öbür türlü anladığınız zaman tahakkuk ediyor. Nedir o? Hz. (aleyhi's-selâm) ölmeden önce, ehl-i kitaba mensup her bir fert, Hz. İsa'nın ölümünden önce kendisine iman edecek.

Şimdi bakalım. Bu âyet-i kerime Hz. İsa (aleyhi's-selâm) hakkında mevt kelimesinin kullanıldığı ikinci âyettir. Fakat Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın çarmıh hadisesi etrafında, o tarihsel durumun öncesinde veya sonrasında öldüğüne delâlet etmiyor bu âyet. Doğrudan, açık "mevt" kelimesi var burada, ama Hz. İsa'nın ölüm zamanıyla ilgili, o çarmıh hadisesine bir atıf yok. Mutlak bir ifade var. Buradan biz şunu anlıyoruz: "Müteveffî, vefat, teveffî" kelimeleri hakkında yaptığımız izahatı da hesaba katarak düşünersek, Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın ne zaman ki gerçek anlamda ölüm/mevt zamanı gelecek, işte o ölümü/mevti tatmadan önce, o hadiseyi yaşamadan önce mevcut ehl-i kitabın hepsi ona iman edecek. Anlamı bu şekilde kabul edersek sağlamasını nasıl yapabiliriz?

Hz. İsa (aleyhi's-selâm) kıyâmete yakın yeryüzüne nüzûl edecek, onu kabul edenlerle zaten mesele yok anlaşacak, onu kabul edenler ona ittiba edecek, etmeyenlerle savaşacak ve bu savaş neticesinde hayatta kalan ehl-i kitabın her bir ferdi Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a iman edecek. İşte bu, Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a, bu zaman diliminde getirilen iman ve inkiyâd Efendimiz'e imân ve inkiyâdı da doğrudan tazammun eder. Hem zamansal olarak, hem mefhum olarak. Çünkü Hz. İsa (aleyhi's-selâm) kıyâmete yakın geldiğinde Efendimiz'in getirdiği şeriatla amel edecek. Ona tâbi bir insan olacak. Dolayısıyla Hz. İsa (aleyhi's-selâm) etrafındaki tartışmalar, ondan sonra ehl-i kitabın Müslümanlarla olan münakaşaları, ihtilafları onların Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın o konumuna iman etmeleriyle son bulacak. Her iki peygambere de imanı tazammun eden bir şey bu. Dolayısıyla biz bu âyet-i kerimeyi Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın kıyâmete yakın yeryüzüne tekrar geleceğini ve kendisine iman etmeyenlerle savaşmasından, deccalla mücadelesinden sonra hayatta kalan Ehl-i Kitaptan her bir ferdin ona iman edeceği şeklinde anlıyoruz.

Talha Hakan Alp:

Öbür türlü anlamak da mümkün değil zaten, çünkü vakıa ters düşer. Zira Hz. İsa (aleyhi's-selâm) onların dediği gibi çarmıha gerilerek öldürülmüş olsaydı o anda bütün Ehl-i Kitap ona iman etmiş değildi. Nitekim öldürenler de Ehl-i Kitap olmuş olurdu.

Muhammed Aydemir:

Hocam sizin bu anlattıklarınızdan ben şöyle bir şey anladım: Onun geleceğinden şüphe edenler dahi onun gerçekten insan olduğuna inanacaklar. Ehl-i Kitaptan ya da diğer insanlardan olsun. Diyelim ki geldi ancak kimileri şüphe edecek ama ennihâye onun Hz. İsa olduğunu kabul edecekler.

Ebubekir Sifil Hoca:

Buradaki incelik şu. Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın mevtinin, ölümünün öncesine atf yapılıyor âyet-i kerîmede. Yani "o nüzul ettiğinde, dünyaya geri döndüğünde" demiyor; "o ölmeden önce" diyor. Yani demek ki onun nüzûlüyle ölmeden öncesi arasında bir şeyler yaşanacak. Nedir o? Demin söylemeye çalıştığımız şey. Ehl-i Kitaptan her bir fert ya ona iman edecek, o nüzulden sonra; ya da karşı çıkacak. Karşı çıkanlarla savaşıacak, bunların bir kısmı da (ölümden kurtulanlar) –Allâhu a'lem– mağlubiyetten sonra Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a iman edecekler ki " قبل موته "deki espri burada zaten.

Talha Hakan Alp:

Hocam sonuç olarak ayetlerle ilgili tahlillerden ve açıklamalardan sonra şu ortaya çıkıyor: şu halde Nisâ Sûresi 157,158 ve 159. âyetlerde açıkça Hz. İsa'nın öldürülmediği, asılmadığı, Allah katına yükseltildiği bildiriliyor. Yine bu âyetlerin sonunda, 159. âyette zâhir açıklamaya/tefsire göre Hz. İsa'nın kıyametin eşiğinde bir kıyamet alameti olarak yeryüzüne tekrar indirileceği, ve ehl-i kitabın bütünüyle kendisine sahih anlamıyla iman edeceği belirtilmiş oluyor. Bunu teyîden yine Zuhur sûresinin 61. âyet-i kerîmesinde de Hz. İsa'nın yine zahir tefsire göre, kuvvetli tefsire göre Hz. İsa'nın kıyâmetin bir bilgisi veya alâmeti olduğu bildirilmiş oluyor. Ayrıca şunu görmüş olduk: Âl-i İmrân sûresi 55. âyet-i kerîmesinde geçen " إني متوفيك " cümlesini, Hz. İsa'nın dünyadayken vefat ettirildiği, canının alındığı anlamına yoranların bu tefsir ve tevillerinin de çok açık olmadığı burada geçen "teveffî" kelimesinin "kabzetmek, almak, katına almak" anlamlarına gelebileceği mümkündür, hatta diğer âyetler de bunu desteklemektedir. Âl-i İmrân 55. âyet-i kerîmesi de diğer âyetlerden çıkarmış olduğumuz bu sonuçla çelişmemektedir. Konunun âyetlerle ilgili boyutu kısaca, özetle bunlardan ibaret.

Hocam şimdi uygun görürseniz konuya teknik olarak, Ehl-i Sünnet ulemâsının herhangi bir itikadî esası, hatta herhangi bir fikhî esası bile, haram-helâl meselesini bile isbat ederken, ortaya koyarken takip ettikleri bir metot söz konusu. Önce konuyu Kur'ân-ı Kerim âyetiyle ortaya koyuyorlar. Âyet-i kerimenin o konuya temâsı ama açıktır, ama kapalıdır, ama işârî bir ifade vardır, ama sarîh bir ifade vardır. Daha sonra konu hadislerle desteklenir, teyit edilir. Daha sonra sahabenin, tâbînin, müctehid imamların konuyla ilgili icmâna, ittifakına yer verilir. Biz de bu metodu takip etmek sûretiyle âyetlerden çıkan bu sonucu bir de Hz. Peygamber Efendimizden nakledilen hadisler bağlamında ele almak istiyoruz.

Ebubekir Sifil Hoca:

Ben burada bir saplama yapayım. Bu yaptığımız izahat aslında, insafla düşünenler için Kur'ân'da Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın ref edildiğine ya da kıyamete yakın nüzul edeceğine hiçbir şekilde delâlet, imâ tarzında dahi bir anlatım olmadığını söyleyenlerin çok da isabetli olmadıklarını gösteriyor. Ale't-tenezzül şöyle diyelim:

"Kur'ân'da bu üstünde durduğumuz âyet-i kerîmelerde Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın yeryüzüne nüzûlü ve sağ olarak ref'i çok açık değil, çok net değil. Bir ihtimal olarak beliriyor." Yani ale't-tenezzül böyle söylüyoruz. Diyelim ki böyledir yani. Peki bu durumda ne yapmamız lazım? Bu meseleyi netleştirmenin yolu nedir? Bir ihtimal var ortada: Öyle anlamak da mümkün, böyle anlamak da mümkün. Bir mümin ne yapmalıdır bu durumda? Kur'ân'ın birincil, en yetkili, en kudretli müfessiri, mübeyyini sünnete başvurmak lâzım. Yani bunun için ayrıca yeni bir metodoloji keşfine falan lüzum yok. Bu en basit bir usûl-i fıkıh kitabında da bu şekilde ele alınır. Bir müminin normal işleyen bilinç durumunda da bu şekildedir. Yani Kur'an bu âyette ne diyor? Şu konuda Kur'an'ın hükmü, ilâhî irâde, murâd-ı ilâhî nedir? diye bir insan tereddütte kaldığında hemen müracaat

edeceği kaynak Sünnet'tir. Efendimiz (aleyhi's-salâtu ve's-selâm)dır. O zaman dönüp bakalım. Diyelim ki biz burada tereddütte kaldık meselâ. Hz. İsa (aleyhi's-selâm) vefât etti mi? Öldü mü ölmedi mi? Tereddütte kaldık. Acaba Efendimiz (aleyhi's-salâtu ve's-selâm) ne demiş? Dönüp buraya bakmak lâzım. Buyurun bakalım şimdi.

Talha Hakan Alp:

Buyurun bakalım hocam. Bu konuyla ilgili, insan dışardan baktığı zaman konu hep âyetler merkezinde tartışılıyor. Hiç hadislere getirilmiyor. Getirilse bile bir şüphe îrâs ediliyor. Konuya yabancı birisi şöyle bir düşünceye kapılabilir: Bu konuyla ilgili acaba hadis var mı yok mu? Ben de bir yabancı gözüyle size soruyorum: Konuyla ilgili Hz. İsa'nın yeryüzüne ineceğine dâir hadis var mı yok mu hocam?

Ebubekir Sifil Hoca:

Şimdi ben şu kadarını söyleyeyim: Bu şekilde tereddütte kalan bir insan, Kur'an'ın konuyla ilgili ifadeleri, âyetleri tam olarak ne anlatıyor bu konuda karar veremeyen bir insan Sünnet'e baktığında şundan emin olur. Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın çarmıh öncesi ya da sonrası "öldüğünü" anlatan bir tek rivâyet yoktur!

Şimdi düşünün, bir tarihsel durum var: Efendimiz (aleyhi's-salâtu ve's-selâm) dönemi... Bu dönemde Hristiyanlarla münasebetler var, ilişkiler var. Ardından Sahâbe dönemi... Fütûhât... Hristiyan kültürüyle, Hristiyan din adamlarıyla, keşişleriyle, rahipleriyle bilfiil münâsebetler var. Bu münasebetlerden doğan münazaralar, münakaşalar, tartışmalar var. Şimdi bütün bunlar olup biterken Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın öldüğüne dair bir tek hadis rivâyeti, bir tek sahâbî sözü varit mi?

Çünkü hristiyanlar ısrarla diyorlar ki: –bu bizzat elimizdeki İncil'de de geçen bir ifadedir–: "İsa dönecek." Efendimiz (aleyhi's-salâtu ve's-selâm)den, "Hayır siz yalan söylüyorsunuz İsa dönmeyecek" şeklinde nakledilmiş bir ifade yok. Sahâbe'den de yok. Bu bize bir şey anlatmalı. Yani tarihsel durum odur ki, realite onu icab ettirir ki, böyle bir münazara, Ehl-i Kitap'la, Hristiyanlar'la temaslar sırasında, –fikir alışverişi deyin, münâkaşa deyin, münâzara deyin, ne dersiniz deyin– cereyan ettiği esnada İslam'ın bu konudaki hükmü, Kur'an'ın bu konudaki iktizâsı veya Sünnet'in bu husustaki beyânı mutlak sûrette aksetmiş olmalı, bize bir veri olarak gelmiş olmalı.

Biz bu bağlamda Hz. İsa (aleyhi's-selâm)ın öldüğünü ifade eden hiç bir şey görmüyoruz. Tama aksini ise görüyoruz. Bu bize bir şey anlatıyor. Sahabeden otuz civarında insan Efendimiz (aleyhi's-salâtu ve's-selâm)a ref' ederek, ona dayandırarak İsa (aleyhi's-selâm)ın kıyamete yakın yeryüzüne ineceğini çeşitli bağlamlarda nakletmişler. Kimi uzun, kimi kısa. Kimi olayın şurasını anlatmış, kimi burasını... Ama bütün hepsinin müşterek noktası odur ki İsa (aleyhi's-selâm) kıyamete yakın yeryüzüne inecek. Bunun dışındaki detaylarda, ayrıntılarda, anlatılarda yer yer çelişkiler olması bile –aslında çelişki de yok, ama olsa bile– bu ortak müşterek noktanın sıhhatine ve kuvvetine zarar vermez. Otuz küsur sahâbî ve yetmiş küsur merfû' hadis, otuz küsur de sahâbî sözü olarak nakledilmiş rivâyet. Yüz küsur rivâyet bugün elimizde sağlam olarak mevcut ki, Hz. İsa (aleyhi's-selâm) yeryüzüne kıyamete yakın inecek, –şöyle yapacak, böyle yapacak, şu olacak, bu olacak.. işin bu detay kısmıyla şu anda, şu aşamada ilgili değiliz–. Otuz küsur sahâbî râvî... bu Sahâbe'den bize doğru gelirken her tabakada artarak, kabararak gelen bir silsile.. Yani Sahâbe tabakasından otuz ise bu rakam, onlardan nakleden Tâbiûn sayısında biraz daha artacak, râvî sayısı artacak. Onlardan nakleden Tebe-i tâbiîn sayısı daha artacak, derken bize kadar şüphenin gölgesinin bile düşmediği bir tevâtür olarak gelecek.

Tevâtürü biz, aklen ve âdeten yalan söylemesi, yalan üzerine birleşmesi düşünülemez sayıdaki kalabalıkların birbirine nakli sûretiyle bize kadar gelmiş rivâyet şeklinde tanımlıyoruz. Hemen bir parantez açayım. Biz burada lafzî bir tevâtürden bahsetmiyoruz nüzûl-i İsa bağlamında. Bu, demin arz ettiğim müşterek nokta dolayısıyla manevî tevâtürdür.

Akıl bize şunu söyler mi: Otuz tane sahâbî bir araya gelip yalan uydurabilir? Akıl bunu söyler mi bize? Belki bir sahâbî, iki sahâbî, üç sahâbî olsa bunların yanılma ihtimâlinde söz edebiliriz. Hata yapma ihtimalinden söz edebiliriz; ama otuz tane olunca ve bu otuzu da farklı bağlamlarda "nüzûl-i İsa" diye bir olaydan bahsedince, en azından bu müşterek noktada bir yanılmadan, bir yalandan, bir unutmadan, bir hatadan söz edilemeyeceğini söylememiz lâzım.

Adeten de Sahabe'den otuz kişinin, hatta 20, 10 veya daha az sayıda kişinin yalan, ya da hata üzerinde söz birliği ettiği görülmüş müdür? Bunun bir örneği var mıdır?

Hem akıl, hem de adet merkezli bu izah tarzını alın, Tabiun halkasına uygulayın. Bu halkada sayı daha da arttığı için, daha büyük bir "hayır" cevabıyla karşılaşacaksınız. Derken Tebe-i tabiîn ve diğer halkalar... Tevatürün hasıl ettiği itmi'nan ve yakın büyüyor, yalan/hata üzerinde birleşme, söz birliği etme ihtimali ise sıfırın da altına düşüp, adeta eksilerde seyrediyeler... Üstelik bunun yanında aksini gösteren bir tek rivâyet yok. İhtimalli, tearuz şeklinde bile aykırı bir rivâyet yok.

Öte yandan, malumdur ki, hâkim kültür, egemen kültür, belirleyen kültür, baskın kültür her yerde kendi değerlerini dayatır. Bu her yerde böyledir. Günümüzde de böyledir. Tarihte de böyledir. Kendisini, kendi değerlerini dayatır. Dayatır derken mağlubiyet psikolojisi içinde olanlar, mağlup olanlar, mağlup milletler, kültürler, kavimler daima diğerlerine aşağıdan bakarlar. Empoze eden gâliplerdir. Etkileme konumunda olan, şansında olan, avantajında olan daima galiplerdir. Şimdi İslâm'ın ilk asırlarına bakıyoruz. Tedvin dönemi ve daha sonrasına; ama bizim için önemli olan tedvin dönemidir. İslâm'ın ilk asırlarından tedvin dönemine kadar yukarıdan bakan kültür kim? Müslümanlar. Fetheden, cizyeye bağlayan kim? Müslümanlar. Belirleyen kim? Müslümanlar. Böyle bir durumda İslâm kültürüne bu kadar sayıda rivâyetin Ehl-i Kitap tarafından sokuşturulduğunu düşünmek aklî midir? Değildir. Yani bu ne aklen mümkün, ne âdeten mümkün. Âdeten mümkün değil, zira mağlup kültürün galip kültüre bir şey dayatması, bir şey empoze etmesi, bir şey zerketmesi âdeten görülmüş bir şey değil.

Bunu neden söyledim. "Bu rivâyetler İsrâiliyâttır." tarzında bir iddia var. Özellikle günümüzde tartışılan nüzûl-i İisâ bağlamında çok sık gündeme gelen bir iddia. Allah aşkına bir iddiayı söylediğinizde altında kalmamak için, inandırıcı olmak için bunun gerekçelerini, bunun ikna edici gerekçelerini de söyleyin. Yani ben size desem ki bu rivayetleri kim hangi gerekçelerle kabul etti İslâm kültürüne? Hristiyanlar'la aramızdaki ilişkilere, uygulamaya bakın. Onlardan cizye almak, onları ikinci sınıf görmek... Diğer Ehl-i Kitap için de bu böyle. Yani cizye alıyorsunuz ve uygulamalar onu gösteriyor ki cizye aldığınız zaman siz gidip almayacaksınız. Oturacaksınız o getirip verecek. Bu tarz uygulamalar dahi var. Şurû-i Omeriyye diye literatüre geçmiş uygulamalara bakıyorsunuz. Kiliselerin görünen yerlerine haç asamazsınız. Yeni kilise binası yapamazsınız. Sokaklarda haç taşıyamazsınız. Bayramlarınızı sokaklara taşıyamazsınız. Bunun gibi böyle lokalize eden, belirli bir yerde tutan bir anlayış, bir uygulama söz konusu. Böyle bir uygulama esnasında Ehl-i Kitap uyduracak, Müslüman kabul edecek, bunu hadis kitabına yazacak, bilahare akaid kitabına geçecek. Bu, imkânsızdan da imkânsız bir şey.

Muhammed Aydemir:

Hocam bu arada Hz. Ömer'in bundan çok daha basit durumlar karşısında bile takındığı o sert tutumu hatırlıyorum. Sözelimi o muharref kitapları okuyanları cezalandırması meselesi. Bu rivâyetler İslâm kültürüne sokuşturulmuştur diyenler bir anlamda sahâbeye de hakaret etmiş olmuyorlar mı?

Ebubekir Sifil Hoca:

Bu noktaya gelecektik zaten. Bu rivâyetlerin uydurularak İslâm kültürüne sokuşturulduğunu söyleyenler farkında olmadan şunu söylüyorlar: Tedvin dönemine kadar yaşamış, İslâm toplumu içinde yaşamış gayr-i Müslimler, zahiren Müslüman olmuş gibi görünüyor bunlar, Ka'b el-Ahbâr'dır... Vehb b. Münebbih'tir... Abdullah b. Selâm (radiyallâhu anh)tır. Ehl-i kitâp iken bilahare İslâm'a dönmüş, Ehl-i Kitap kültürüne vâkıf, bilgin insanlar, âlim şahsiyetler. "Bunlar İslâm kültürüne bu türlü rivâyetleri sokuşturdular." Peki ale't-tenezzül bunu da kabul ettiğimizi düşünelim. Diyelim ki bütün bu imkânsızlar, olmazlar arasında bir şekilde oldu ve nüzûl-i İisâ rivâyetleri geldi bizim rivâyet kitaplarımıza girdi, oradan da akâid kitaplarımıza girdi. Peki bu rivâyet kitabı, bu rivâyetler ne diyor bize? "İisâ kıyamete yakın inecek, haçı kıracak, domuzu öldürecek ve vad-ı cizye yapacak" diyor. "Hristiyanlarla diyalog kuracak, Yahûdîleri benimsetecek, İslâm ümmetiyle onları bir potada eritecek" demiyor. "حَكَ مَا مَقْسِطًا" inecek, Ehl-i Kitap'la aramızdaki problemleri âdil bir hakem olarak çözecek; ya vad-ı cizye yapacak, ya savaştacak.

Buradaki vaz-ı cizyeyi ulemâ iki türlü anlamış: Bir: cizyeyi kaldırıp kenara koyacak, cizye uygulamasını kaldıracak. Böyle dediğimiz zaman olayı şöyle anlamamız lâzım: Ehl-i Kitap'la, kendisine iman etmeyenlerle

savaşacak; öyle bir aşama olacak ki hayatta kalanlar ya ona inanacak ya da savaşıp ölecek, cizye uygulanacak kimse kalmayacak. Öyle bir Ehl-i Kitap olmayacak. Hz. İsa (aleyhi's-selâm)a iman etmemiş, tâbi olmamış ve kurtuluşu cizye vermeye bağlı olan bir kitle kalmayacak. Yani "vaz-ı cizye"yi "raf'-i cizye" olarak anlarsak –ki bu anlama da geliyor. Kâdî 'İyâd buna işâret ediyor– hadise böyle anlaşılır.

Peki bu ifadeyi, "cizyeyi koymak" olarak anlarsak? O zaman diyeceğiz ki, Hz. İsa (aleyhi's-selâm) ile Ehl-i Kitap, Yahûdiler veya ona iman etmeyen Hristiyanlar savaşacak ve Hz. İsa (aleyhi's-selâm) onlara cizye diye bir vergi koyacak.

Şimdi az önceki âyet-i kerîmeler üzerinde dururken söylediklerimiz buradaki birinci ihtimâli tekit ediyor. Buradaki "vaz-ı cizye"den kasıt, İslâm ulemâsının bir çoğunun hilâfına "ref'-i cizye"dir. Çünkü

"وإن من أهل الكنال إلا ليؤمنن به قبل موته"

yi nasıl anladık biz? Şöyle: Hz. İsa (aleyhi's-selâm) kıyamete yakın gelecek, savaştığıyla savaşacak, öldürdüğünü öldürecek, kalan Ehl-i Kitap iman edecek." Böyle anladık. Dolayısıyla "cizye vergisine muhatap Ehl-i Kitap" diye bir kategori kalmayacak. Şu halde "vaz-ı cizye"yi "ref'-i cizye" olarak anlamamız lazım bu âyet-i kerime doğrultusunda.

Şimdi Ehl-i Kitap'ın bizim kültürümüze, kitaplarımıza sözümona sokuşturduğuna bakın!. Bu Ehl-i Kitap –çok özür dilerim ama– aptal mı? Nüzûl-i İsa diye bir itikat sokacak bize ve diyecek ki: "İsa gelecek, sizin safınızda yer alacak, bize karşı savaşacak, biz hepimiz sizin istediğiniz gibi iman edeceğiz." Yani bir insan bir şey söylerken, bir iddiada bulunurken, bir tez ileri sürerken bunun gerekçelerini, melhuz/muhtemel sorularını tasavvur edip ona göre de bir cevap hazırlaması lâzım. Nereden bakarsanız bakın bu rivâyetlerin uydurulduğunu, sokuşturulduğunu falan söyleyen insanların ya aptallığı ya da hinliği çıkıyor ortaya. Konuyla ilgili kafa yormamış, sıradan insan, sokaktaki insan için bu rivâyetlerin uydurulmuş olma ihtimali hep gündemdedir ya! Her meseleyle, her vesileyle ilgili olarak gündeme getirilir ya! Bu da o bağlamda oluşturulan bilinç bulanıklığından istifadeyle "acaba maya tutar mı" kabîlinden bir çaba.

Talha Hakan Alp:

Hocam sözlerinizin başında dikkat çektiğiniz bir husus vardı. Çok ilginçti aynı zamanda çok önemli bir argümandı. Yani böyle bir inancın bize Ehl-i Kitaptan geçmiş olabileceği iddiası o tespitiniz sayesinde çürümüş oluyor. Gerçekten de öyle... Bende de çağrışımlar oldu. Eğer bu, Ehl-i Kitaptan bize intikâl etmiş olsaydı ehl-i kitâbın İslâm itikadına sığmayan, tevhide aykırı bir çok inancı vardı. İsa Mesih'in Allah gibi kabul edilmesi veya Allah'ın oğlu kabul edilmesi, Yahudilerin Uzeyr'i Allah'ın oğlu kabul etmesi gibi ehl-i kitabın bâtil inançları, yanlış inançları Kur'ân-ı Kerim'de şiddetle reddediliyor. Hz. Peygamber Efendimiz (aleyhi's-salâtu ve's-selâm) şiddetle reddediyor. Sadece itikadî konularda değil; amelî konularda da Hz. Peygamber Efendimiz (aleyhi's-salâtu ve's-selâm) mümkün mertebe ehl-i kitâb'a muhâlefet tarzını benimsiyor. Hal böyleyken, eğer ehl-i kitab da buna inanmış olsaydı –ki öyle inanıyorlar– Hz. İsa'nın kıyamete yakın döneceği itikadı yanlış olsaydı Hz. Peygamber Efendimiz ve âyetler bunu reddederdi. Bunun reddedilmemiş olması da –sizin de ifade ettiğiniz üzere– gösteriyor ki Hz. İsa'nın nüzûlü meselesi sabittir, hak olan bir inanç ilkesidir.

Hocam demek ki hadisenin hadislerle alâkadar tarafı da böyle. Yani "haber-i vahiddir, mütevâtir değildir veya bunlar Ehl-i Kitap tarafından İslâm kültürüne sızdırılmıştır, isrâiliyattır" vb. sözler aslında bedeli ödenmemiş, altı doldurulmamış birer yaygara. Zaten önümde de Enver Şah Keşmîrî'nin "et-Tasrîh bimâ Tevâtera fî Nuzûli'l-Mesîh" isimli eseri var. Burada sizin da bahsettiğiniz gibi Hz. İsa'nın nüzûlü ile ilgili hadislerin mütevâtir olduğunu bizzat ispatlıyor. Onlarca rivâyet veriyor.

Ebubekir Sifil Hoca:

Burada bir iki noktanın üzerinde duralım isterseniz. Birincisi, bu rivâyetlerin tevâtürü meselesi. İkincisi de bu rivâyetler arasında mevcut olduğu söylenen çelişkiler.

Tevâtür meselesinde özellikle Usûl-i fıkıh ulemâsının tarifini esas alarak –ki bilâhare usûl-i hadis ulemâsı da

bu tarife gelmiş– "Yalan üzerine ittifakı söz konusu olmayan râvilerin, kitlelerin birbirlerine aktarmaları sûretiyle bize kadar gelmiş rivâyetler"e mütevâtir diyoruz. Peki, bu yalan üzere ittifak etmesi mümkün olmayan, sözbirliği etmesi mümkün olmayan insanların sayısı kaçtır? 5 midir? 10 mudur? 50 midir? 100 müdür? 500 müdür? Kitaplarda bu konularda bazı rakamların zikredildiğini görüyoruz. Ama el-Leknevî merhumun tahkik ettiği gibi –galiba, Allahu a'lem doğrusu o ki– bizde bilgi hâsıl eden, ilim hâsıl eden itmi'nân hâsıl eden her rivayet mütevâtirdir. Tevâtürde esas olan nedir? Kişide ilim hâsıl etmesidir. Biz bu kadar sayıda bir kalabalığı bir şart olarak neden gündeme getiriyoruz? Bizde herhangi bir şüpheyne, tereddüde, kuşkuya mahal bırakmayacak kesin bilgi hâsıl etsin diye.

O halde sonuçtan sebebe gidersek, bizde kesin bilgi hâsıl etmiş/eden her rivâyet mütevâtirdir. Bu, kitlesel rivâyet yoluyla da gelmiş olabilir, 10 kişi yoluyla da gelmiş olabilir. Ya da daha az sayıda insan kanalıyla da gelmiş olabilir. Bizde bilgi hâsıl ediyorsa o rivâyet mütevâtirdir.

Rivâyetler arasındaki çelişki meselesine gelince, işte Hz. İsâ (aleyhi's-selâm) şuraya mı inecek buraya mı inecek? İndiğinde şu mu olacak bu mu olacak? Şu olayın üstüne mi gelecek?... tarzında olayların detaylarına ilişkin, rivâyetlerde yer alan hususlar arasında bir çelişki bence yok. Niye yok? Hz. İsâ (aleyhi's-selâm)ın ineceği yeri belirten rivâyetler arasında Mescid-i Aksa deniyor, Şam deniyor, Ürdün deniyor. Bunlar bir bölge isminin muhtelif parçalarını ifade ediyor. Oranın en genel adı esasen Şam bölgesidir. O bölge içerisinde bazen Şam'ın doğu kısmı diye ifade ediliyor. Bazen Ürdün diye ifade ediliyor. Bazen Mescid-i Aksâ diye ifade ediliyor. Bunları hakikaten böyle coğrafi olarak gözümüzün önüne getirdiğimizde aslında aynı mıntıkanın kastedildiğini görürüz.

Bu günkü coğrafi bölümlenmeyi, taksimatı göz önünde bulundurursak yanılırız. O dönemki taksimatı dikkate almamız lazım. Şam bölgesi o dönem için İslâm fütûhâtının yapıldığı döneme bakın, orada "ecnâdü's-şâm" diye bir ifade var. Şam bölgesinin ordugâh şehirlerini ifade eder. Mescid-i Aksâ da buradadır ve bölgeye dâhildir. Bunların her biri –bir yazımda da belirtmiştim– hacc görevi için Mekke'ye giden insan der ki "ben Hicaz'a gidiyorum." Söylediği doğrudur. Hicaz'a gidiyordur. Hicaz'da Mekke'ye gidiyordur. Bu ikisi arasında bir çelişki yoktur. Bu da bunun gibi bir şeydir.

Diğer meseleler, diğer detaylar arasında çelişki olsa bile bizim bütün bu rivayetleri tevâtür vasfıyla tavsif etmemizin önünde engel teşkil etmez. Zira biz o detaylarla ilgilenmiyoruz. Hangi noktada? Tevâtür noktasında. O detaylarda râviler yanlış olabilir. Raviler birbirinden eksik ya da fazla nakletmiş olabilir. Biz burada o rivâyetlerin her birinde anlatıldığı gibi gelecek, şöyle yapacak, böyle yapacak demiyoruz; tartışma konusu, Hz. İsâ gelecek mi gelmeyecek mi? Önemli olan budur. Diğer detaylarda çelişki olsa bile bunun tevâtüre bir zararı yoktur.

Talha Hakan Alp:

Şimdi hocam hadislerde meselenin izahı böyle. Nitekim bakıyoruz konuyla ilgili âyetler, daha sonra Hz. Peygamber Efendimiz (aleyhi's-salâtu ve's-selâm)ın konuyla ilgili beyanları, mütevâtir derecesine varmış beyanları sahâbe döneminde, tâbiîn, tebe-i tâbiîn dönemlerinde ve günümüze kadar, bu modern İslam düşüncesinin ortalığı velveleye verdiği, zihinlerde şüphe uyandırmış olduğu son iki yüz yıllık veya yüz elli yıllık döneme kadar bu konuda hemen hemen bir icmâ var, bir ittifak var. Hemen her ehl-i sünnet itikâdını anlatan eserde, İmâm-ı Azam'ın kitabı el-Fıkhu'l-Ekber'den tutun da, yine İmâm-ı Azam'ın, Hanefî mezhebinin itikâdî esaslarını anlatan el-Akîdetü't-Tahâviyye'den devam edin, daha sonra hicrî yedinci, sekizinci asırlarda kaleme alınmış gerek Mâtürîdî gerek Eş'arî Kelam kitaplarına bakın, itikad esaslarından olan kıyamet alâmetlerinden bahseden bölümlerde hemen her birinde Hz. İsâ'nın nüzûlü de geçiyor.

Meselâ el-Fıkhu'l-Ekber'den ben özellikle işaretledim, ifade aynen şu:

و خبر المعراج حق فمن رده فهو ضال مبتدع وخروج الدجال و يأجوج و مأجوج و طلوع الشمس من مغربها ونزول
"عیسیٰ علیہ السلام من السماء حق"

İşte kıyamet alametleri sadedinde Hz. İsâ'nın gökten inmesine temas ediyor İmâm-ı Azam Ebu Hanife el-Fıkhu'l-Ekber adlı kitabında.

Yine İmâm-ı Azamın, talebeleri İmâm Ebû Yusuf ve İmam Muhammed Şeybânî'nin görüşlerini, itikâdi görüşlerini nakleden İmâm Tahâvî'nin el-Akâidetü't-Tahâviyye'sinde ifade aynen şöyle:

"ونؤمن بأشراط الساعة من خروج الدجال ونزول عيسى بن مريم عليه السلام من السماء".

"Biz kıyamet alâmetlerine inanırız. Bunlar nelerdir? Deccal'ın çıkması, Hz. İsa'nın gökten inmesi".

Hatta günümüzde yazılmış bir Kelâm kitabı olarak Şerafeddin Gölcük ve Süleyman Toprak'ın birlikte yazdığı bu kitapta da yine bir inanç esası olarak kıyâmet alâmetleri sayılıyor. Burada beşinci maddede Hz. İsa'nın inişi anlatılıyor ve dipnotta da kaynaklarına temas ediliyor. Yani başlangıçtan modern dönemlere kadar, Hz. İsa'nın nüzûlü konusu bir itikat esası olarak İmâm-ı Azam'dan tutun da daha sonraki devirlere kadar benimsenmiş kabul edilmiş, konunun ayet ve hadislerle anlattığımız vechesi göz önünde bulundurulur.

Hocam, Hz. İsa'nın nüzûlüne itiraz ilk defa kim tarafından, ne zaman ortaya atılıyor ve bu itirazın temelindeki psikoloji nedir? Şüphe ve tereddüt nedir acaba? Nereden kaynaklanıyor?

Ebubekir Sifil Hoca:

Meseleye bir katkı olsun diye ben hemen ekleyeyim: Malum, bu sadece Ehl-i Sünnet'in itikad ilkesi değil; Mutezile'den el-Cübbâî dışında diğer bütün Mutezile âlimlerinin, Cehmiyye'nin, Şia'nın ortak itikad ilkesi olarak kaynaklar bunu zikrediyor, naklediyor bize. el-Cübbâî'nin bu meselede muhalif kalmasının sebebi olarak da el-Kevserî merhum diyor ki, "Bu rivâyetlerin tevatürü ona ulaşmamıştır. Ulaşsaydı o da mutlaka diğerleriyle aynı kanaati paylaşacaktı." Dolayısıyla bu sadece Ehl-i Sünnet'e mahsus bir akâit ilkesi değil; diğer mezheplerinin tamamının –bid'îsiyle sünnîsiyle– tamamının itikad ilkesi olarak tebellür ediyor.

Çağımızda bu meselenin muhtelefun fih olarak takdim edilmesine gelince, Türkiye Diyanet Vakfı'nın İslâm Ansiklopedisinde böyle ele alınmış, başka kitaplarda böyle söylenmiş. Sanki bunu okuyan birisi, İslâm ulemâsı arasında ta başından beri muhtelefun fih bir meseleymiş gibi bir kanaat oluşturmaktadır.

Talha Hak